

Максим Сіданіч

ПОЛІТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ ПАРТІЙНИХ ІДЕОЛОГІЙ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПАРТІЙ США

Аналізується можливість дослідження еволюції партійних ідеологій загальнонаціональних партій США, структуривання її причинно-наслідкових зв'язків, систематизації чинників її розвитку. У статті здійснюється спроба розгляду еволюції партійних ідеологій в історико-політологічній ретроспективі.

Ключові слова: *партія, партійна ідеологія, партійна система, лібералізм, консерватизм, Республіканська партія США, Демократична партія США.*

Maksym Sidanich. Political science aspects of the USA party ideologies evolution. *The article analyzes research possibility of USA party ideologies evolution, structuring of its cause-effect relations, systematization of developing factors. There is an attempt of research of USA party ideologies evolution in*

historical and political science view. Key words: party, party ideology, party system, liberalism, conservatism, Republican party of the USA, Democratic party of the USA.

Політика у США викликає неоднозначний інтерес науковців. Розгляд її особливостей майже завжди супроводжується дослідницьким задоволенням – відчуттям, яке викликано відкриттям нових фактів, тенденцій, зв'язків на тлі усталеного, класичного, іноді міфологізованого, поверхового сприйняття об'єкта розгляду. Такий стан речей пояснюється епохальним періодом цілеспрямованого формування зі США «світового ідеалу» для наслідування. Мовний, історичний та географічний бар'єри тільки додали цим процесам динаміки. Тому будь-який прискіпливий, виважений, орієнтований на національні джерела політологічний розгляд дозволяє відкрити картину політичної та історичної дійсності під іншим кутом зору.

Розглядаючи політику США у контексті партійних структур, можна відкрити для себе величезний пласт теоретичного та емпіричного матеріалу, який несе в собі глибокий прогностичний та нормативний зміст для сучасних українських політичних реалій. Еволюція американських партійних ідеологій виступає інтегральним предметом розгляду, який дає можливість збагатити розуміння сутності партійних структур у Сполучених Штатах, а також здійснити поверховий аналіз політико-історичних особливостей розвитку партійної системи США.

Ще у 1830 році Алексіс де Токвіль розпачливо зауважував, що «політичні партії США чіпляються більше за принципи, а не за наслідки їх реалізацій; за загальні питання, а не за конкретні випадки; за ідеї, а не за людей» [1, с. 16]. У 1879 році молодий студент Принстонського університету Вудро Вільсон був ще більш категоричним: «Вісім слів виявляють усю картину деградації наших політичних партій: відсутні лідери – відсутні принципи; відсутні принципи – відсутні партії». Десятиріччям пізніше інший молодий вчений Джеймс Брайс зазначав, що «Жодна із партій не має нічого конкретного сказати стосовно проблем; жодна із партій не має принципів або будь-яких характерних норм. Обидві мають традиції, обидві демонструють прагнення. Обидві мають неодмінні войовничі заклики, організації, інтереси, які слугують для їх підтримки. Але ці інтереси по-

лягають у бажанні оволодіти впливом на уряд. Принципи та конкретна політика, справа політичної доктрини та справа політичної дійсності не збігаються» [1, р.16].

Із настанням ХХ століття, а разом із ним і появою «Прогресивного бачення політичної дійсності», що базувалося на конкретних діях видатних американських політичних діячів Вільяма Брайєна, Тедді (Теодора) Рузвельта, Вудро Вільсона та Франкліна Делано Рузвельта, партійна політика США набула більш конфліктного характеру. Проте ближче до середини століття зі зменшенням актуальності у американському суспільстві соціалістичних ідей, а також м'якшій реалізації «Нового курсу» склалося враження про поступове повернення до «старого» позаідеологічного образу політико-партійної дійсності. Луїс Хартц, один із видатних дослідників американської партійної системи, зазначав, що партії не мали змоги мобілізувати електорат, використовуючи ідеологічні апеляції, оскільки виборці були надійно зв'язані тенетами лібералізму. Звичайно, ніхто не намагається змалювати тогочасну партійно-політичну систему такою, яка зовсім не висувала політичні орієнтири, цілі та ідеї. Однак тогочасні політичні ідеологи успішно утримували політичні конфлікти в межах ліберальної традиції.

Сучасні американські політичні дослідники так само розглядають власну політичну дійсність через призму відсутності ідеологічно укорінених конфліктів у США. При чому, лівоорієнтовані вчені засуджують власну країну за цей факт, а правоорієнтовані пишуться цим фактом. Інший авторитетний американський дослідник Джон Геррінг, стверджує, що, попри все вище наведене стосовно ідеологічних дискусій та конфліктів політичних партій США, останні все ж таки достатньо чітко сформулювали власні ідеологічні точки зору, які були послідовними, диференційованими та стабільними. Автор достатньо прямолінійно заявляє, що «американська партійна історія та, загалом, американська політична історія була ідеологічною» [1, с.24]. Конкретизуючи власну точку зору, дослідник уточнює, що така заява стосується, перш за все, «президентських партій» – того конгломерату місцевих, державних та національних партійних еліт та активних громадян, що впливають або схвалюють вибір національної платформи партії та кандидата у президенти США. По-друге, така точка зору стосується розгляду

публічної ідеології – промов та дій, якими лідери репрезентували власні партії перед загальним електоратом.

Слід зазначити, що американська партійна ідеологія значно відрізняється від європейських аналогів, оскільки істотно менше демонструє відповідність назви та ідеологічного змісту (як-то ліберали, лейбористи, консерватори у Європі), зовсім не визначає наочно прихильність до філософії (лібералізм, радикалізм, соціалізм, комунізм тощо) і базується на погоджених символах національної політичної культури. Через фрагментовану конституційну структуру американської політики її діячі вимушені вести кампанії скоріше як національні, аніж партійні лідери.

Однак загальноамериканські символи обох політичних партій, а саме: свобода (*liberty*), воля (*freedom*), демократія, рівність можливостей – часто означають фундаментально різні речі у трактуваннях представників різних партій. Яскравим прикладом такого стану речей слугує знаменитий аксіоматичний етичний парадокс: коли сучасні республіканці весь час говорять про лінощі бідних людей, емігрантів та урядових чиновників, демократи звично вказують на неробство багатих. Явище «рівних можливостей» використовується республіканською риторикою як довершений факт, проте демократи завжди вказують на невиконуваність цієї теми.

Крім того, американські ідеології часто мали прихований характер, який, однак, не мав такого вигляду принаймні для партійної еліти. Наприклад, звернення президента Лінкольна до народу у 1860-х роках не мали іншого наслідку окрім прийняття республіканської або демократичної позицій. На перший погляд, політика Лінкольна здавалася помірною: президент виступав не за відміну, а за обмеження поширення рабства у США. Однак в умовах тогочасної політичної ситуації, така точка зору могла призвести тільки до войовничого відхилення позицій демократичної партії, наслідки якого чітко усвідомлювалися Лінкольном та іншими республіканськими лідерами у вигляді можливості громадянської війни. Тема рабства свідомо набула центральної ролі у політичних кампаніях, виконуючи роль інтегратора населення північних територій США, де рабство мало значно менше коло прихильників. Таким чином, результатом республіканської політики стало голосування більшості північного електорату за свободу і вільну працю, а також проти змови «рабовласницької влади». На цьому прикладі ми

простежуємо поширення ідеології серед американської партійної системи, оскільки демократи використовували таку саму стратегію на Півдні.

Незважаючи на буремні часи, американські партійні дебати 1818 – 1892 років мали доволі однопорядковий повторюваний вигляд. У економічних питаннях республіканська політика була не чим іншим, як меркантилізмом, демократична – чітко базувалася на смітовському принципі «laissez-faire». Демократи скептично споглядали за індустріальною революцією; республіканці були її локомотивом. Демократи критикували тиранію ринку, в той час республіканці відкидали тиранію рабської праці. Республіканці розглядали індивідуальну свободу чорношкірого робітника як базис суспільного процвітання; демократи були менш оптимістичні стосовно ринково орієнтованих визначень людських відносин. Будь-яка зі сторін не любила податки, хоча ліберальні республіканці вбачали потребу підняти державні доходи до необхідного для міцних позицій уряду рівня; демократи наголошували, що підняття податків ставало прикладом федеральної тиранії. Республіканська економічна політика була орієнтована на промисловість, демократична – на сільське господарство.

Постійні тарифні дискусії між представниками політичних партій достатньо зображує специфічне поєднання моральних, економічних та політичних аргументів, які відображають політичні дебати XIX століття. Республіканці виступали прихильниками високих тарифів, розглядаючи протекціонізм як необхідність розвитку промислових підприємств, захисту високих ставок оплати праці американських робітників та підтримки держказначейства США. У питаннях культури демократи стійко відстоювали верховенство білошкірого населення, в той час як республіканці чітко артикулювали свою відразу до рабства. Демократи заохочували європейську еміграцію, республіканці доволі прохолодно ставилися до прибуття у США не англомовних та не протестантів.

На перший погляд, аналіз ідеології основних політичних партій США видається досить простим: республіканці виступають консерваторами, а демократи – лібералами. Однак у такій схематичності не помітні суттєві неточності, проте вони присутні: наприклад, протягом тривалого часу визначення консерватизму історично змінювалося під впливом кон-

кретних подій. Іншою причиною складнощів визначення виступає тривалий час існування основних політичних партій у США і, відповідно, довгий шлях еволюційного розвитку цих структур, який неможливо змалювати, використовуючи просту однопорядкову схему.

Інший сучасний американський дослідник політичних партій США Джеффри Стонкеш зазначає, що, «враховуючи недоліки стандартної термінології (лібералізм, консерватизм) та сучасну перспективу більшості робіт, присвячених політичним партіям США, виявляється доволі правильною пропозиція про переосмислення американських партійних ідеологій за історичними лініями»[2, с. 28].

Використовуючи такий підхід, автор зазначає, що загальнонаціональні республіканці у період із 1828 по 1924 роки виступали «будівниками» держави та економічними націоналістами зі стійкою вірою у необхідність федерального уряду, який єдиний, на їх думку, міг не тільки зберегти союз штатів, але і забезпечити процвітання устрою американського суспільства. Республіканці виступали моральними реформаторами із протестантським відтінком, додержуючись віри у людське самовдосконалення та необхідність урядового керівництва.

Захищаючись від горизонтальних регіональних прагнень своїх опонентів-демократів, республіканці всіляко відстоювали вертикальні інтегральні інституції, такі як Верховний Суд та Сенат, для зменшення рівня прямого впливу суспільної думки. Поєднання всіх цих факторів віддзеркалювало захисний націоналізм та реалізовувало пошуки порядку у громадянських та політичних справах.

У 1910-х роках Республіканська партія взяла на озброєння філософську позицію Герберта Спенсера, реформуючи себе за неоліберальними зразками. Пам'ятаючи про політику заохочення індивідуальності, яка послідовно реалізовувалася партією протягом XIX століття через дії держави, республіканці змінили полярність політичних дебатів: тепер індивідуум мав бути звільнений від махінацій держави. Виходячи із неоліберальної позиції, стосовно якої уряд ставав загрозливим і його дії мали бути контрольованими, усі політичні дії республіканців підпорядковувались тепер саме цій тезі. У економічній політиці партія зайняла позицію невтручання за принципом «якомога менше уряду». Електоральні дії республіканців набули плебісцитарного характеру.

Таким чином, історія розвитку ідеології Республіканської партії США може бути поділеною на два етапи: Національний (1818–1924) та Неоліберальний (1928–1991).

Ідеологічна історія Демократичної партії значно складніша. Із 1828 по 1892 роки партія діяла відповідно до ідейного напрямку, сформульованого її засновником – Томасом Джефферсоном. Економічна політика була спрямована на підтримку майнових прав і виступала проти федеральної участі на ринку. Політичні норми оберталися навколо обмеженого уряду, лібертаріанства, прав меншості, громадянських чеснот та вірності традиціям (для протистояння невідворотному псуванню влади). Рівні права поширювалися на всіх осіб білої раси, однак не стосувалися представників інших рас. Цей етап автор називає «Джефферсонівською епохою».

У 1896 році демократи трансформували свою партію у напрямі популізму. Демократи ХХ століття підтримували зростання урядового втручання і регулювання ринку, перерозподіл багатства через урядові трансфери, вільну монетарну політику, орієнтоване економічне зростання. Демократи із підозрою ставилися до великого капіталу і монополій. Їх політична філософія може бути коротко сформульована у вигляді популістського ідеалу правління більшості та боротьби людей із елітою за свої права.

Протягом 1950-х років Демократична партія США відкинула розмитий класово забарвлений характер на користь Універсалістської перспективи, яка полягала у вимогах розширення прав усіх пригноблених суб'єктів політики. Ліндон Джонсон своєю стриманою мультирелігійною діяльністю, яка чітко контрастувала із євангелістськими орієнтаціями популістської ери Демократичної партії, ознаменував новий етап ідеологічного розвитку демократів США. Партійні лідери почали прославляти капіталізм безоціночно. Обґрунтування соціальної політики базувалося на співчутті, соціальній відповідальності та закликах допомоги. Все це значно відхиляло критику привілей та влади від центру партійної риторики. Післявоєнні демократи також залучили до свого економічного проблемного фокусу широкий ряд «постматеріалістських» інтересів.

«Таким чином, протягом тривалої історії обох партій демократичні та республіканські лідери розглянули весь діапазон різномірних політичних курсів, які базувалися на інтересах їх прихильників. Кожне ідеологічне утворення було структу-

роване навколо центральної концептуальної дихотомії, яка включала в себе принципи організації, цінності, переконання, позиції та проблемні орієнтації прихильників»[2, с. 31].

Для «Національних республіканців» таким проявом виступала опозиція анархії та порядку; для «Неоліберальних республіканців» дієвою антономією стали держава та індивід. Демократична ідеологія послідовно розвивалася через три призми: 1) добродесність проти розбещеності і упадку («Джефферсонізм»); 2) народ проти інтересів («Популізм»); 3) включення замість виключення («Універсалізм»). «Проста логіка цих центральних дихотомій орієнтувала, виправдовувала та надавала певного значення політичним програмам обох партій»[2, с. 31].

Така періодизація американської партійної історії значно відрізняється від аналогічних стандартних розглядів цієї тематики. Більшість робіт, присвячених історії партій США, базуються на такій точці зору, згідно з якою концептуальні зміни партійних структур за часом зазвичай збігались із кризовими моментами у американському суспільстві (1830, 1850, 1890, 1930-ті тощо). Сучасні дослідники історії політичних партій США дійшли висновку, що історію американських партійних ідеологій слід розглядати через ряд системних та історичних періодів, які не змінювали послідовно один одного, а ставали складовими частинами еволюційного розвитку партійних ідеологій. Узагальнюючи, спробуємо простежити той факт, що протягом усіх періодів американської історії одна політична партія додержувалась інтересів бізнесу та розвитку капіталістичної економіки, інша – була більш критично налаштована стосовно неї. Одна партія була зацікавлена у збереженні соціального порядку та свободи, інша постійно акцентувала увагу на рівноправності. Ці положення, хоча і змінювані протягом окремих періодів, заклали основу безперервності партійної боротьби у США.

Аналізуючи глибинні причини ідеологічних змін, необхідно відзначити той факт, що основа зміни полягає у спільних зусиллях груп та кандидатів віднайти тривалу підтримку серед виборців. Особливість цього процесу полягає у тому, що партійні лідери, використовуючи у власній риторичі короткотермінову проблематику, все ж таки постійно перебувають у зв'язку із незалежними об'єктивними проблемами. Кожна партія протягом свого часу існування намагалася відповідати, а у більшості випадків і контролювати

процеси соціальних змін. Механізмом такого взаємозв'язку виступали відносини між групами та партіями, які формували електоральну базу та партійні позиції.

Тривалий за часом процес еволюційного розвитку партійних структур США першим порядком розмивав чіткість електоральної бази партій. Починаючи із 1870-х до 1920-х років Демократична партія США базувалася головно на теренах Південних штатів. У загальнонаціональному плані партія перебувала у меншості, тому, природно, партійна структура почала процес пошуку нової електоральної платформи. Перш за все цей процес проявив себе шляхом збільшення підтримки робітників у містах Півночі, який досяг апогею у 1930-х роках. Це, в свою чергу, викликало неприродний симбіоз Південних локальних партійних структур із позитивним ставленням до сегрегації та Північних первинних партійних організацій, які активно боролися за рівні можливості для темношкірого населення США. Таким чином, протягом певного проміжку часу електоральна база Демократичної партії динамічно збільшувалася на Півночі та швидко втрачала чисельність на Півдні [5, с. 44].

У межах Республіканської партії відбувалися власні характерні зміни. У першій половині ХХ століття Республіканська партія значною мірою базувалася на Північно-Східних територіях США. Починаючи із 1950-х років консервативні лідери почали зміщувати партійні структури у більш консервативному напрямі [3, с. 112]. Критика наростаючої ролі федерального уряду, вимоги зниження податків, апеляція до моралі і традиційних норм привели до поступового зростання кількості прихильників на Півдні США, які в загальній кількості були більш консервативними. Однак кількість прихильників на Північному Сході з кожним роком неухильно зменшувалась [4, с. 31].

Основними факторами змін електоральних позицій партій виступали змістовні ставлення партійних лідерів, а отже, і всієї партійної структури, до проблем раси, класів, релігії та нормативних цінностей, еміграції тощо.

Характерною особливістю американських політичних процесів виступає постійна динаміка змін соціальної дійсності протягом усього часу існування США. Це вимагало від політиків мобільності і готовності до адекватних відповідей на запити громадян та створюваних ними груп інтересів. Крім того, у стані постійних змін перебували і виборчі окру-

ги, і загальна змістовна структура політичного протиистояння. До кінця XIX століття у американському суспільстві спостерігалися широка урбаністична трансформація провінційних спільнот. Разом із цим, протестантська спільнота доволі активно боролася зі зростанням католицької еміграції із Європи. Все це відбувалось на фоні високого рівня економічної нерівності населення, численних конфліктів між робітничою силою та промисловим управлінням. Усі ці конфлікти почали втрачати значення на початку 1900-х років, а кризові 1930-ті із вражаючим безробіттям і бідністю переформатували структуру політичних дискусій у напрямі аналізу ролі національного уряду стосовно до вищенаведених проблем.

Економічний колапс привніс реальні проблеми, які політики мали негайно вирішувати. Протягом Другої світової війни проблема економічної нерівності на деякий час була знівельована і з часом поступилася новим модерним проблемам XX століття – поширенню комунізму та напрямам боротьби із ним, бажаним і необхідним розміром військово-промислового комплексу та армії загалом. Протягом 1960-х років на перший план вийшов рух за громадянські та жіночі права. Всі ці зміни політичної проблематики, які були прямо викликані особливостями соціального розвитку США, встановлювали новий політичний розподіл у американській партійній системі.

У 1950 році населення США становило 150,5 млн. Загалом, 51,5% тогочасного населення проживало на Північно-Східних та Північних територіях. Саме у цих регіонах були зосереджені і основні промислові центри та осередки багатства. Південь США на той час був найбіднішим регіоном країни. Послідовний курс на прискорений розвиток цього регіону дав доволі швидкі результати. Із 1950-х до сьогодні населення Північного Сходу США зросло найменше (на 38,2%), на відміну від Півдня (на 141,9%) та Заходу (на 149,3%). Крім простого більш чи менш динамічного збільшення кількості партійних прихильників, ці процеси мали й інший ефект: Північно-Східні штати мають тривалу традицію високих місцевих податків і розвинену систему соціального забезпечення. Зі зменшенням міграційно-демографічного рівня податкове навантаження ставало все більш незбалансованим, що вимагало загальнодержавної фінансової підтримки цих галузей. На Півдні та Заході ситуація має зов-

сім інший вигляд – збільшення населення спричинило інші соціальні виклики, пов'язані із необхідністю підняття податків для ефективного забезпечення більш інтенсивного використання соціальної інфраструктури [2, с. 61].

Відомі також інші аспекти популяційних змін. Як вже зазначалося раніше, урбанізаційні процеси кінця ХІХ – початку ХХ століття були вдало використані представниками Демократичної партії. У 1950 році 56,1% населення США проживало у містах чи приміських територіях. Проте у наступні роки сформувалася характерна власне американська тенденція – відносно незмінна кількість жителів міст і динамічне зростання кількості жителів приміських територій. Таким чином, станом на 1998 рік (у наступні роки демографічні дослідження у США проводяться вже за іншою методикою) кількість міського і приміського населення становила 80,1% американців, причому на приміських територіях проживало 49,9% жителів Сполучених Штатів. Такі популяційні зрушення, природно, викликали нові політичні запити. Сільські території на фоні зменшення кількості населення і, таким чином, зниження загальної податкової бази, вимагали державної підтримки для забезпечення громадського сервісу, тобто ставали прихильниками позицій Демократичної партії. Населення передмість, навпаки, уособлюючи індивідуалістичний характер, більше підтримували локальні служби на протигагу федеральним програмам, і, таким чином, ставали за своїми поглядами республіканцями [3, с. 30].

Одним із домінуючих факторів зростання популяції американців, звичайно, виступають еміграційні процеси, які разом зі стрімким зростанням народжуваності у США під час «Ери процвітання» 1950-х років формують популяційну картину сьогоденної Америки. Протягом усього часу існування Сполучених Штатів еміграційні процеси складались із власне офіційної еміграції та нелегальної (в основному трудової) еміграції. Ставлення до допустимих обсягів еміграції у США не завжди було однотайним. На початку ХХ століття еміграція всіляко заохочувалася, що призвело до того, що політичні еліти 1920-х років вийшли із однотайною вимогою обмеження кількості бажаючих переїхати до США. Встановлені тоді обмеження були значно пом'якшені лише протягом 1960-х років, і до сьогодні обсяги офіційних еміграційних процесів мають більш-менш сталий характер. Це не стосувалося нелегальної міграції, яка з кожним роком на-

бирає дедалі більших обертів. За останніми підрахунками кількість нелегальних емігрантів у США, передусім із Латинської Америки, сягає 12 млн. чоловік [2, с. 64].

Такі обсяги еміграційних процесів не могли не викликали появи політичних запитів у партійних елітах. Велика кількість американців прихильно ставиться до еміграції як символу американської традиції запровадження можливостей кращого життя у Новому Світі. Деяка кількість представників бізнесу вітає еміграцію як джерело поповнення дешевої робочої сили. Однак більша частина американців висловлює занепокоєння еміграційними процесами в контексті неангломовних емігрантів. Є реальні побоювання, що нові мешканці США не стануть асимілюватися у американське суспільство і поступово почнуть змінювати символи американського життя. Крім того, до такого побоювання додається свідомий спротив американських громадян фінансово забезпечувати із федерального бюджету суспільний сервіс (школи, медицина тощо) для емігрантів-маргіналів. Тобто, вся ця проблематика також формує партійні ідеологічні позиції у США. Тим більше, що емігрантські потоки значно змінили обличчя багатьох штатів. Велика кількість емігрантів осідала в північних містах, формуючи таким чином демократичну основу тих міст, де реалізовувалася ліберальна політика. Інший напрям руху емігрантів спрямований на «Сонячний пояс» – сукупність Південних штатів, які простягаються від Каліфорнії до Флориди. У багатьох штатах цієї групи кількість осілих емігрантів має достатньо великий розмір для переформатування політики цілого штату. Такі процеси також не викликають у республіканських прихильників нічого окрім невдоволення.

Ще одним фактором нагнітання партійно-політичного суперництва виступає міжнародна політика. Протягом тривалого післявоєнного часу склалося враження, що у питаннях міжнародної політики США досягнутий двопартійний консенсус. У рамках цього однополярного розуміння необхідних, на думку партійних еліт, міжнародних дій Сполучених штатів мирно співіснували позиції, що вимагали більш агресивної поведінки та вимоги зміщення акцентів до дипломатичних перемовин як засобу вирішення конфліктів. Проте наприкінці ХХ століття тема міжнародної політики стала засобом інтеграції прихильників обох політичних партій. Консерватори вважають, що США має відігравати уніка-

льну роль у світі і має діяти односторонньо для рішучого захисту власних інтересів. Велика кількість лібералів переконана у тому, що Сполучені Штати мають діяти в світі як партнери, які через міжнародне співтовариство можуть вирішувати міжнаціональні конфлікти. Перша позиція надає особливого значення військовим діям, друга – переговорам. Події 9/11 спонукали до уніфікації позицій консерваторів і Республіканської партії та лібералів і Демократичної партії відповідно.

Таким чином, застосування поняття партійна ідеологія до американських політичних партій видається доволі перспективним та сучасним. Незважаючи на те, що основна загальнонаціональна партійна структура США перебувала і надалі розвивається в межах ліберальної традиції, внутрішньопартійна ідеологія Демократичної та Республіканської партій завжди існувала. Ця присутність мала або прихований характер, або розмитий, однак консервативний чи реформістський характер дискурсу партійних еліт свідчить не тільки про її існування, але і дозволяє відстежувати еволюційні процеси партійних ідеологій.

Розгляд прихильників Демократичної партії як лібералів, а Республіканської – як консерваторів вимагає не тільки уточнення такої схематичності, але і значного поглиблення за рахунок відстеження причинно-наслідкових зв'язків між партіями та політичною дійсністю США у історичній ретроспективі. Таким чином, еволюція партійної ідеології Республіканської партії може бути поділена на два етапи: «Національний» та «Неоліберальний», а Демократичної – на три: «Джефферсонівський», «Популістський», «Універсалістський».

Основними чинниками еволюційних процесів партійних ідеологій у США необхідно виступають: процеси міграційно-популяційних змін електоральної бази Демократичної та Республіканської партій і їх наслідки для партійних ідеологій; урбаністичні процеси як чинник переформатування ідеологічних орієнтацій виборців; вплив напрямів та динаміки еміграції на характер розвитку партійних ідеологій; сприйняття міжнародної політики США прихильниками партій та формування ними відповідних запитів до партійної еліти.

Отже, еволюцію партійної ідеології національних партій США можна простежити, структурувати та уніфікувати. Її розгляд поглиблює розуміння особливостей американської політичної дійсності на всіх етапах розвитку Сполучених Штатів.

1. Gerring John Party ideologies in America, 1828-1996 / Gerring John // Cambridge University Press, 2001. – 337 p.
2. Stonecash Jeffrey M. New Directions in American Political Parties / Stonecash Jeffrey M. // Taylor & Francis, 2010. – 293 p.
3. *The Future of Red, Blue, and Purple America: Election Demographics, 2008 and Beyond* // Washington, DC: Brookings Institution Press, 2008. – Pp 1–38.
4. Howard L. Reiter, Jeffrey M. Stonecash Counter realignment / Howard L. Reiter, Jeffrey M. Stonecash // Cambridge University Press, 2010. – 220 p.
5. [Mark D. Brewer](#), [Jeffrey M. Stonecash](#) Dynamics of American Political Parties / [Mark D. Brewer](#), [Jeffrey M. Stonecash](#) // [Cambridge University Press \(Virtual Publishing\)](#) 2009 – 253 p.